

ГЛОБАЛЛАШУВ ВА УНИНГ ТУРЛАРИ

Умархўжа Мадаминов

Андижон вилояти мактабгача ва мактаб таълими бошқармаси
матбуот-котиби.

Аннотация: Мазкур мақолада глобаллашув тушунчасининг моҳияти, унинг асосий йўналишлари — иқтисодий, маданий, технологик ва сиёсий глобаллашув — ҳамда уларнинг жамиятга кўрсатаётган ижобий ва салбий таъсирлари таҳлил қилинади. Ҳар бир соҳадаги глобал интеграция жараёнлари мисоллар асосида ёритилиб, халқаро ҳамкорлик, маданиятлараро мулоқот, технологиялар алмашинуви ва сиёсий бирлашув тенденцияларига тўхталиб ўтилган. Шунингдек, глобаллашувнинг маҳаллий маданият, иқтисодий мустақиллик ва экологик мувозанатга бўлган салбий таъсири ҳақида ҳам фикр юритилади. Хулоса сифатида, глобаллашувдан самарали фойдаланиш ва унинг хавфларини камайтириш зарурлиги таъкидланади.

Калит сўзлар: глобаллашув, иқтисодий интеграция, маданий таъсир, технологик тараққиёт, сиёсий ҳамкорлик, трансмиллий корпорациялар, интернет, ахборот технологиялари, инсон ҳуқуқлари, экологик муаммолар, миллий маданият.

Глобаллашув бугунги кунда инсоният ҳаётининг барча жабҳаларига чуқур таъсир этувчи ва дунё миқёсида иқтисодий, маданий, технологик ҳамда сиёсий жараёнларнинг ўзаро боғланиши ва ҳамкорлиги асосида кечадиган умуминсоний жараёндир. У дунё мамлакатлари ўртасидаги ўзаро боғлиқликни кучайтирар экан, барқарор тараққиёт, билим ва технология алмашинуви, ҳамкорлик ва рақобат муҳитини яратади. Глобаллашувнинг турли соҳалардаги кўринишлари ўз мазмуни ва хусусиятларига эга бўлиб, уни тўрт асосий йўналишда кўриб чиқиш мумкин.

Иқтисодий глобаллашув — бу дунё иқтисодиётларининг ўзаро боғланиши, товарлар, хизматлар ва капитал оқимларининг чегараларсиз

ҳаракатланиши орқали намоён бўлади. Бугунги кунда трансмиллий корпорациялар (масалан, Apple, Google, Samsung) турли мамлакатларда ишлаб чиқариш ва сотиш жараёнларини йўлга қўйиб, миллий бозорлар ўртасида кучли рақобат муҳитини яратмоқда. Бунда бир мамлакатдаги иқтисодий ўзгариш бутун дунё молиявий бозорларига таъсир қилиши мумкин. Шу билан бирга, меҳнат ресурслари ва ишлаб чиқариш имкониятларининг глобал тақсимооти орқали арзон ишчи кучи мавжуд мамлакатлар, жумладан, Ҳиндистон ва Ўзбекистон кабилар, халқаро IT-компаниялар учун муҳим манбага айланмоқда. Маданий глобаллашув – бу турли халқлар ва маданиятлар ўртасидаги ўзаро таъсир, мулоқот ва оммавий маданиятнинг тарқалиши жараёнидир. Интернет ва ижтимоий тармоқлар орқали дунё миқёсида турли миллат вакиллари бир-бири билан осон алоқага киришмоқда. Голливуд филмлари, поп-музыка (масалан, BTS ва Taylor Swift) ва мода тенденцияларининг жаҳон бўйлаб тарқалиши оммавий маданиятнинг кучайишини кўрсатади. Бироқ, шундай глобал таъсирлар маҳаллий маданиятлар ва миллий қадриятлар учун таҳдид солиши мумкин.

Технологик глобаллашув – бу илмий ва технологик ютуқларнинг жаҳон бўйлаб тез тарқалиши билан тавсифланади. Ахборот технологиялари ва интернет тармоқларининг кенг тарқалиши орқали маълумот алмашинуви тезлашди, инсонлар ўртасидаги алоқа ва билим олиш имкониятлари кенгайди. Илмий ҳамкорлик ҳам янги босқичга кўтарилди: масалан, COVID-19 вакцинасини ишлаб чиқишда турли мамлакатлар олимлари биргаликда ҳаракат қилди. Шунингдек, Tesla каби компаниялар бутун дунё бўйлаб эҳтиёт қисмлар йиғиб, халқаро ҳамкорликда ишлаб чиқаришни амалга оширишмоқда. Сиёсий глобаллашув – бу давлатлар ўртасидаги сиёсий ҳамкорликнинг кучайиши ва глобал муаммоларни биргаликда ҳал қилишга қаратилган жараёндир. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти (БМТ), Жаҳон Савдо Ташкилоти (ЖСТ) каби халқаро ташкилотлар давлатлар ўртасидаги муносабатларни тартибга солишда муҳим ўрин тутди. Шунингдек, Европа Иттифоқи каби ташкилотлар орқали давлатлар

ўртасидаги иқтисодий ва сиёсий интеграция мустаҳкамланмоқда. Глобал сиёсий қарашлар – демократия, инсон ҳуқуқлари ва эркинлик каби ғояларнинг турли мамлакатларга тарқалиши билан янада кенгаймоқда.

Глобаллашувнинг ижобий ва салбий жиҳатлари бор. У технологик тараққиётни тезлаштиради, иқтисодий имкониятларни кенгайтиради, ахборот ва билимларга кенгроқ йўл очади, инсон ҳуқуқлари ва демократик қадриятларни ёйишга ёрдам беради. Бироқ, айти пайтда маҳаллий маданиятларнинг йўқолиши, миллий иқтисодиётларнинг трансмиллий компанияларга қарам бўлиб қолиши, экологик муаммоларнинг кескинлашуви ва иш ўринларининг бошқа мамлакатларга кўчиши каби салбий оқибатлар ҳам кузатилмоқда.

Хулоса қилиб айтганда, глобаллашув — бу давр тақозоси бўлиб, унинг имкониятларидан оқилона фойдаланиш, салбий таъсирларини эса камайтириш ҳар бир давлатнинг олдида турган муҳим вазифадир. Миллий манфаатларни ҳимоя қилган ҳолда глобал майдонда ҳам фаол иштирок этиш, янги имкониятлар эшигини очиши мумкин. Шундай экан, глобаллашувни тўғри англаш ва ундан оқилона фойдаланиш замонавий тараққиётнинг калитларидан бири бўлиб қолмоқда.

АДАБИЁТЛАР

1. Хайдаров, Ш. Ахборот технологиялари ва таълимдаги инновациялар / Ш. Хайдаров. – Тошкент: Университет нашриёти, 2022. – 200 б.
2. Иванов, В. Н. Цифровая трансформация образования / В. Н. Иванов. – Москва: Просвещение, 2020. – 300 с.
3. Сидорова, Е. П. Инновационные технологии в образовании / Е. П. Сидорова. – Санкт-Петербург: Наука, 2019. – 280 с.
4. Johnson, M. Digital Education: A Global Perspective / M. Johnson. – Cambridge: Cambridge University Press, 2018. – 320 p.
5. Хайдаров, Ш. Ахборот технологиялари ва таълимдаги инновациялар / Ш. Хайдаров. – Тошкент: Университет нашриёти, 2022. – 200 б.

